

BOROS FERENC

A csehszlovák—magyar forradalmi és haladó kapcsolatok néhány kérdéséről a Magyar Tanácsköztársaság leverése utáni időszakban (1919–1921)

A Magyar Tanácsköztársaság időszakában a csehszlovák és a magyar forradalmi erők között sokoldalú együttműködés bontakozott ki. A csehszlovák munkásság nagy tömegei rokonszenvvel fogadták és támogatták a magyar munkáshatalmat, sőt a szlovákiai proletariátus követte a magyar proletárforradalom példáját. Ugyanakkor, különösen a cseh országrészekben, még igen jelentős tömegek maradtak a burzsoá-nacionalizmus befolyása alatt. Ez részben Csehszlovákia létrejöttének körülményeivel, a két burzsoá köztársaság közötti viszony alakulásának tényeivel függ össze. A fiatal csehszlovák köztársaságban a burzsoázia pozíciói lényegében erősebbek voltak, mint Magyarországon. Így a nacionalizmus is nagyobb teret hódíthatott. A munkásmozgalom pedig radikalizmusát tekintve és össz-csehszlovákiai viszonylatban nézve lemaradt a magyarországi fejlődéstől. Ennélfogva a tömegek egy része nem is érthette meg teljesen a magyar proletárállam lényegét. Többé-kevésbé a burzsoázia és a jobboldali szociáldemokrácia nacionalista, sovinszta célzatú magyaroztatását fogadta el. Meg kell ugyan jegyezni, hogy a csehszlovák burzsoázia intervenciója, a Magyar Tanácsköztársasággal létrejött közvetlen kapcsolat kijózanítólag hatott: megindult a burzsoá-nacionalista ideológia frontjainak szakadozása, és ez alapján befolyásolta az 1918 utáni kapcsolatok továbbfejlődését. E tekintetben különösen nagy jelentősége volt a Tanácsköztársaság időszakából szerzett tapasztalatoknak.

Nem véletlen, hogy a csehszlovák munkásmozgalomban az osztályharcos és a burzsoá politikát támogató szárny közötti differenciálódás 1919 őszétől lényeges fordulatot vett. A szociáldemokrata párton belüli balszárny 1919 októberében önálló nyilatkozatot bocsátott ki. December folyamán pedig már önálló konferenciára ült össze, ahol megalakult a Marxista Baloldal, amely kiadta programnyilatkozatát. A baloldal megerősödése csapást jelentett a burzsoá-nacionalizmusra, s egyben elősegítette a csehszlovákiai különböző nemzetiségű szervezett munkásság internacionalista egyesítését. E folyamat érthető módon leggyorsabban Szlovákiában és Kárpát-Ukrajnában haladt előre. A baloldal megerősödése az egyik alapvető feltétele volt annak, hogy a burzsoázia által 1918 után szándékosan kiélezett csehszlovák—magyar ellentéteket a munkásság egyre szélesebb rétegei tudták reálisabban, az osztályharc szempontjából megítélni.

Magyarországon a Tanácsköztársaság után egy egészen új helyzet állt elő. Ez teljesen új feladatokat állított a csehszlovák és a magyar munkásság közös harca elé: a fehérterror és a szélsőséges monarchista és revizionista reakció elleni harcot. E harc helyes megítélésének a csehszlovák—magyar munkásmozgalmi kapcsolatok szempontjából nagy jelentősége volt. Fontos tényezőként kellett itt szerepelnie annak, hogy az ellenforradalmi reakció Magyarországon nem csupán a

forradalmi erőket igyekezett szétzúzni az országban, hanem minden haladó erő és gondolat ellen hadjáratot indított, veszélyeztette a szomszédos államok munkáságának demokratikus vívmányait is. A fehérterror, a Habsburg-monarchista restaurációs kísérletek és a magyar nacionalista, sovíniszta körök revizionista törekvései elleni harc kiszélesítette a csehszlovák—magyar forradalmi és haladó erők együttműködésének a szféráját: e harcba a korábbinál sokkal szélesebb társadalmi rétegek kapcsolódtak bele. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényezőt sem, hogy a csehszlovák burzsoázia gyakran szándékosan felnagyította, kiélezte a magyar reakció politikájából származó veszélyt, hogy ezzel is elősegítse a forradalmi munkásmozgalom sakkbantartását. Éppen ezért az 1919 augusztus utáni időszakban igen nagy jelentősége volt a Tanácsköztársaság emléke és eszméi védelmének, mind az osztályharc, mind pedig a csehszlovák—magyar viszony józan, reális megítélése szempontjából.

A csehszlovák burzsoázia és a jobboldali szociáldemokrata vezérkar a Magyar Tanácsköztársaság leverése után ugyanis kísérletet tett arra, hogy a már gyengülő burzsoá-nacionalista illúziókat, elsősorban a csehszlovák burzsoá állam és politika iránt ismét megerősítse. Sajtószerveik a fő támadást a proletárdiktatúra eszméje ellen irányították. A proletárdiktatúrát, mint a szocializmus-hoz vezető utat a tömegek előtt a magyar példán keresztül végleg kompromittálni akarták. A monarchista reakció előretörésére, majd a fehérterror kibontakozására és a magyar revizionista törekvésekre hivatkozva igyekeztek a csehszlovák munkásságot eltántorítani a magyar proletárforradalom példájának követésétől. Egyöntetűen azt a demagóg elméletet akarták elhíttetni a munkássággal, hogy a Magyar Tanácsköztársaság életképtelen volt, magától omlott össze, nem volt meg a talaja a közép-európai országban. A „Národni listy” a Magyar Tanácsköztársaság leverésének okairól így ír: „A gyilkos, rabló magyar proletárdiktatúra rendszere magától összeomlott, miután összes alapjait aláásták. A magyar tanácskormány az utolsó pillanatig nem volt pénze, hadserege, élelmiszere, híve . . . Budapesten egész munkásszázadok lázadtak fel ellene . . .”¹ A burzsoá sajtó úgy jellemezte a magyar proletárdiktatúrát, mint amely a „véres vörös terror”-ra épült fel.

E rágalomhadjáratban még tovább ment akkor, amikor a Peidl-kormány rövid uralma után a monarchista reakció előretört Magyarországon. A reakció előretöréséért a magyar munkásosztályt, a kommunistákat és a proletárdiktatúrát tette felelőssé. De nemcsak a burzsoá lapok, hanem még a jobboldali, centrista jellegű szociáldemokrata lapok is, mint pl. a „Robotnické noviny” azt hangoztatták, hogy a magyar kommunisták „vörös terrorja” eredményezte a reakció győzelmét Magyarországon. A csehszlovák burzsoázia azt akarta bebizonyítani a munkásságnak, hogy „a reakció ott üti fel a fejét, ahol a bolsevizmus gyökeret vert”.² Mindez akkor történt, amikor a balszárny erősödött és a csehszlovák munkásság nagy tömegei léptek fel gyűlések százain az előretörő magyar monarchista reakció ellen és kifejezték tiltakozásukat.

A csehszlovák munkásmozgalom balszárnya megerősödésének volt részben köszönhető, hogy a burzsoázia és a jobboldali szociáldemokrácia által szított újabb nacionalista és sovíniszta áramlatot nem sikerült a csehszlovákiai munkásság forradalmi egységének megszilárdulása, a mozgalmon belül végbemenő

¹ Národni listy, 1919. 8. 2. A kommunista rémuralom bukása Magyarországon.

² Venkov, 1919. 8. 7. A külügyminisztériumunk a magyarországi fordulatról.

kristályosodás ellen kihasználni, hanem ellenkezőleg, részben sikerült azt vissza-szorítani.

A baloldal sajtójában a magyarországi reakció elítélésének kérdése párosult a Tanácsköztársaság eszméinek védelmével, a csehszlovák szociáldemokrata vezetők határozott, önálló osztálypolitikájának követelésével. Már a monarchista veszély elleni gyűlések is általában úgy folytak le, hogy azokon egy vagy több jobboldali és baloldali szónok lépett fel. A baloldali szónokok a magyar reakció előretöréséért többé-kevésbé az antantot és a csehszlovák burzsoáziát is felelőssé tették és védelembe vették a proletárdiktatúra eszméjét. A prágai nagygyűlésen például a jobboldali szociáldemokraták mellett jelen voltak Skalák és Škatula baloldali képviselők is az emelvényen, s a fenti szellemben szólaltak fel. A bal-szárny vezetői rámutattak arra, hogy a magyar proletárdiktatúra volt a legjobb védelmi eszköz a reakció ellen, a csehszlovák burzsoázia mégis intervenciót indított ellene.³ A „Sociální demokrat” 1919. augusztus 8-i számában határozottan elutasította a burzsoáziának és a jobboldali szociáldemokráciának azt az állítását, hogy a Magyar Tanácsköztársaság magától omlott össze. Kijelentette, hogy azt az ellenforradalom túlereje győzte le.⁴

A reakció előretörését a kapitalizmus győzelmeként értékelte, s szembe-fordult azzal a rágalommal, hogy ennek a „vörös terror” az okozója. Védelmébe vette a szocializmusért folyó harc proletárdiktatúra formájának eszméjét, s kijelentette: „... legyen halál és éhség, de egy országban sem lehetséges a magyar diktatúra megsemmisülésének hatására eltemetni a tanácsok eszméjét. Az utóbbi időszak eseményei túl világosan megmutatták, hogy a tanácsok szervezése az a forma, amely segítségével a proletariátus elérheti a hatalmat.”⁵

A csehszlovák haladó értelmiség baloldali, kommunista csoportjainak lapja, a „Červen” megállapította, hogy a reakciós burzsoázia a terror híve, mihelyt hatalomra jut, nemcsak a munkásosztály, illetve a forradalom vezetőit igyekszik eltávolítani, de felperzseli a forradalom szellemét mindenütt, ahol az él. „Ézt nem szabad elfelejteni, hanem állandóan fel kell hívni a figyelmet rá, minden egyes alkalommal, amikor a sajtóprostituáltak a terror és diktatúra ellen üvöltöttek. A forradalom elnézése (ohledy) és az ellenforradalom kéréseketlen-ségei között óriási az aránytalanság, és az nagyon gyakran a forradalom siker-telenségének okozója... Az ellenforradalomnak minden magja, amelynek meg-semmisítéséről a forradalom megfelelkezik, új vérontást jelent a jövőben” — olvashatjuk a „Červen” hasábjain.⁶

A marxista baloldal tehát mélyértelmű következtetéseket vont le a magyar munkásság harcából, ugyanakkor a csehszlovák közvélemény figyelmét a fehérterror ellen igyekezett fordítani. Ez jelentős mértékben hozzájárult azokhoz a megmozdulásokhoz, amelyek a fehérterror ellen 1919 őszétől megfigyelhetők, de különösen élesen bontakoztak ki a Korvin és társai megmentéséért folyó harcban 1919 végén.

A kibontakozó ellenforradalmi reakció és fehérterror elleni harc 1919 augusztus után — amint erre már utaltunk — a magyar munkásmozgalom egyik központi feladata és problémája volt. A különböző irányzatok és árnyalatok azon-ban, amelyek a szervezett munkásmozgalomban léteztek, eltérő módon és úton akarták a harcot megvívni. A hazai szélsőséges jobboldali szociáldemokrata

³ Kladenská svoboda (Kladno), 1919. 8. 12. A demokrácia veszélyben.

⁴ Sociální demokrat, 1919. 8. 8. Miért vonult vissza a magyar tanácskormány?

⁵ Uo. 1919. 8. 22. A magyarok és a világforradalom.

⁶ Červen, 1919. 9. 25.

vezetők többé-kevésbé az ellenforradalmi reakcióval való együttműködésük keretein belül igyekeztek maguknak pozíciókat szerezni, ezáltal engedményeket, holmi demokratikus jogokat kicsikarni, az ellenforradalmat mérsékelni, liberalizálni. Az akkori körülmények között ez mélyen opportunistá politika volt, az ellenforradalom megszilárdulását segítette elő és szükségszerűen vezetett az 1921. évi Bethlen—Peyer-féle paktumhoz. Ettől az irányzattól a szociáldemokrata vezetők közül már menetközben számosan elszakadtak, ellenzéki seregbe vagy emigrációba vonultak. A szociáldemokrata emigráció sem volt egységes. A legjelentősebb csoport Kunfival, Böhmével, Garbaival stb. az élen inkább a balszárnyon, Garami és társai a jobbszárnyon álltak. A közöttük fennálló elvi és gyakorlati ellentétek lényegében a Horthy-rendszer demokratizálásának méreteire és módjára vonatkozó elképzelésekben voltak. Nem egyformán ugyan, de ténylegesen mindegyik irányzat elitélte a fehérterrort és a maga módján harcolt ellene. A szociáldemokrata emigráció irányzatai és árnyalatai sok tekintetben közel álltak a polgári radikális Jászi, Szende-féle emigrációs csoporthoz. A csehszlovák munkásmozgalomra gyakorolt befolyásuk annál inkább is jelentős volt, mivel szinte valamennyi csoport, ilyen vagy olyan formában fel kívánta használni a szomszéd államok „magyarellenességét” terveik megvalósításához. Igyekezett kapcsolatot s ha lehetett együttműködést teremteni a szomszédos államok burzsoá és szociáldemokrata köreivel. A legnagyobb hatást azonban nem eszméikkel, elképzeléseikkel, hanem pusztán fehérterrorellenes propagandájukkal gyakoroltak a csehszlovák munkásságra és a csehszlovák nép haladó köreire. Eszmei téren legnagyobb hatást a magyar kommunista emigráció gyakorolt a csehszlovák munkásmozgalomra, mivel olyan irányban fejtett ki tevékenységet, amely legközelebb állt a csehszlovák munkásmozgalom aktuális feladataihoz.

A magyar kommunisták a Tanácsköztársaság leverése után nem adták fel korábbi stratégiai elvüket, a proletárdiktatúráért folyó harcot, bár e harc feltételei Magyarországon az 1919 augusztusa utáni időszakban nagyon kedvezőtlenek voltak. Azonban a nemzetközi feltételek ha rosszabbodtak is, mégsem zárták ki a forradalmi hullám újabb fellendülésének lehetőségét. A minőségi változás e téren csak 1923 őszén következett be. A magyar kommunisták taktikájukat részben e forradalmi hullám kihasználásának lehetőségeire építették. „A nemzetközi proletariátus forradalmi osztályharc halad a győzelem útján és ebbe az osztályharcba bekapcsolódik újból Magyarország forradalmi proletariátusa . . .”⁷ — írta Kun Béla 1920 elején a magyar proletariátus osztályharcának perspektívájáról. E tervek és célok szabták meg a csehszlovák baloldali munkásmozgalom és a magyar kommunista emigráció sokoldalú kapcsolatait a Tanácsköztársaság után. E taktika feltételezte, hogy a magyar kommunisták minden erővel támogassák a nemzetközi kommunista és forradalmi erőkharcát a forradalmi hullám szélesedése és a világförroddalom előrehaladása érdekében.

Milyen értelemben és formában hatott a magyar kommunista emigráció a csehszlovák munkásmozgalomra?

A magyar proletárállam leverése után a csehszlovákiai vörösgárdisták ezreivel együtt több száz magyar kommunista és a Tanácsköztársaság résztvevője menekült a fehérterror elől Csehszlovákia területére. Ezek az emigránsok a csehszlovák munkásság védelme alatt álltak, s bekapcsolódtak a szlovákiai, a kárpát-ukrajnai magyar, de más nemzetiségű szociáldemokrata szervezetek munkájába is (pl. Alpári Gyula Liberecbe), és tapasztalataikkal, forradalmi lendü-

⁷ Kun Béla: A Magyar Tanácsköztársaság. Bpest, Kossuth. 1959. 323. l.

letükkel segítették e szervezetek munkáját.⁸ „A magyar forradalom sok száz lelkes agitátort adott és tanítót nevelt számunkra a menekülésre kényszerült magyar elvtársak személyében, akik életüket is fel tudták áldozni a forradalom ügyéért”⁹ — írta 1920-ban a szlovákiai marxista baloldal egyik akkori vezetője. „A magyar kommunista emigráció részt vett a szlovák és az ukrán nemzetiségű dolgozók sztrájkmozgalmaiban, internacionalista álláspontjával szilárdította a különböző nemzetiségű dolgozók akcióegységét, segítette létrehozni a Csehszlovák Kommunista Pártot” — értékeli a magyar kommunisták csehszlovákiai szereplését a csehszlovákiai marxista irodalom.¹⁰ Nagy elismerés ez, melyet feltétlen alapul kell vennünk e kérdés vizsgálatánál.

Az emigráció különösen jelentős hatással volt a csehszlovákiai magyar munkásságra, amely leginkább ki volt téve a magyar reakció irredenta és revizionista propagandájának, de ugyanakkor a legközvetlenebbül érezték és tudták felmérni a magyarországi fehérterrorból származó veszélyt. A magyar reakció tartalmának feltárása és a proletárinternacionalizmus eszméinek ápolása ez esetben elősegítette azt, hogy a csehszlovákiai magyar munkásság helyes irányban tudjon orientálódni: a csehszlovák munkásság felé. Ily módon a szlovákiai magyar szociáldemokrata szervezetek, a kassai szervezetekkel az élen, nemcsak a leggyorsabban balratolódó, a III. Internacionálé platformját magukévá tevő szervezetek lettek Szlovákiában, de élen jártak a csehszlovák munkásság internacionalista egységének megteremtéséért folyó törekvésekben is.

A magyar kommunisták közül számosan vettek részt csehszlovákiai munkáslapok megalapításában,¹¹ a balszárny lapjainak szerkesztőségi munkáiban. Nagyobbrészt azokról van itt szó, akiket a magyar kommunisták bécsi központja Csehszlovákia területére irányított munkára, s innen továbbra is szoros kapcsolatot tartottak fenn Béccsel és ezen keresztül a nemzetközi kommunista és munkásmozgalommal, a Kominternnel. Ez elsősorban a Kassai Munkásra, a pozsonyi „Népszavá”-ra, a komáromi „Munkás Lap”-ra, a rózsahegy-i „Úttörő”-re, az „Ifjú Gárdá”-ra, a kárpát-ukrajnai „Munkás Újság”-ra vonatkozik. E lapok készségesen álltak a magyar kommunisták, írók, költők rendelkezésére. Gábor Andor, Molnár Árpád számos verse és írása látott itt napvilágot. „A széttört zászlót össze kell szegezni! A tépett hit acél kell, hogy legyen!” — olvashatjuk Molnár Árpád „Üzenet szegény Magyarországra” c. versének buzdító sorait a „Népszavában” (Pozsony).¹² A pozsonyi „Népszava” munkatársai voltak egyébként Molnár Árpádon kívül még Sugár Vilmos és Fiedler Rezső is. 1920. szeptember 3-án jelent meg Nagy Gyula, a szlovákiai magyar szociáldemokrata balszárny képviselőjének szerkesztésében az „A Hare” c. hetilap, amely fő feladatának a szocializmusért folyó harc mellett a fehérterror elleni küzdelmet tekintette. A lap munkatársai között találjuk Illés Bélát, Gábor Andort. „A Hare” a magyar kommunista emigrációsok jelentős fóruma kívánt lenni. Megjelent számai több

⁸ Lásd erről részletesebben: *Ferenc Boros*: K vzťahom maďarskej komunistickej emigrácie a československej marxistickej ľavice. *Historický časopis*, 1959. 4. sz. 520—544. l. Vagy: *Boros Ferenc*: A magyarországi kommunisták a csehszlovák munkásmozgalom balszárnyán (1919—1921). *Párttörténeti Közlemények*, 1960. 1—2. sz.

⁹ *A Hare*, 1920. 9. 8. *Svellik*: A szlovák munkásmozgalom és a Magyar Tanácsköztársaság.

¹⁰ *J. Veselý*: Lubochňa-Kolčbka komunistického hnutí na Slovensku. *Tvorba*, XX. évf. 3. sz.

¹¹ Így pl. a *Pravda* és a *Munkás Újság* Kárpát-Ukrajnában. E lapok a kárpát-ukrajnai úgynevezett nemzetközi internacionalista, szocialista párt magyar és ukrán nyelvű központi lapjai voltak. *PI Archivum* F. 643/1 16. öe. 1—19. l.

¹² *Népszava* (Pozsony), 1920. 4. 3.

cikket közöltek a proletárdiktatúra kérdéseiről és más elméleti témákról. A lapot a csehszlovák hatóságok pár hét után betiltották.

Kimagasló volt Alpári Gyula tevékenysége a csehországi német szociáldemokrata szervezetek libereci központjában és központi lapjának, a „Vorwärts”-nek a szerkesztőségi munkálatában.

A magyar kommunisták bécsi központja nemcsak általa hatott a csehszlovákiai munkásmozgalomra, hogy kiemelkedő gyakorlati és elméleti harcosokat küldött csehszlovákiai munkára, hanem azáltal is, hogy őket és ezen keresztül azokat a szervezeteket, ahol dolgoztak, kommunista kiadványokkal, állandó tájékoztatókkal, brosúrákkal, klasszikus munkákkal stb. látta el. A bécsi központ kiadványainak jelentős része jutott el Csehszlovákiába, amelyeket ott széles körben terjesztettek. Erről a csehszlovák rendőrségi anyagok is tanúskodnak. A szlovákiai teljhatalmú minisztérium 1920 és 1921 folyamán olyan lapok és egyéb bécsi kiadványok csehszlovákiai terjesztése ellen adott ki betiltó rendelkezést, mint az 1920 nyarán Bécsben megjelenő magyar kommunista lap, a „Proletár”, továbbá a később megjelent „Vörös Újság”, a „Kommunizmus”, az „Értesítő”, majd az „Új Harcos” stb. Kiadványok közül: a Kommunista Kiáltvány (Bécs), *Rudas László: A kommunista forradalom alapelvei* (Bécs, 1920), *Benkő Ervin Szocializmus és mezőgazdaság*, *Lengyel Gyula: Der Zusammenbruch des Kapitalismus* (Wien 1921) és *Egy úrifiú története* (Wien 1921), *Moór Zoltán: Álom is . . . valóság is* (Wien 1921); a röpiratok közül: *A világ ifjúmunkásságához!* stb.¹³

Különösen a „Proletár” csehszlovákiai hatása volt jelentős, amelyet — ahogy az egyik rendőrségi jelentés beszámol róla — a betiltás ellenére nagy tömegben szállítottak hajón, vonaton, villamoson, s eljutott az üzemekbe s más helyekre, ahol azt szétosztották az illetékeseknek.¹⁴

A „Proletár” elsősorban a szlovákiai baloldalnak, különösen pedig a szlovákiai magyar szervezetek balszárnyának és sajtóinak („Kassai Munkás”, „Népszava”, „Munkás Lap”, „Úttörő” stb.) az ideológiai megerősödésére hatott. Már a „Proletár” első számaiban fontos elvi jelentőségű cikkeket tett közzé a Magyar Tanácsköztársaság tapasztalatairól, a proletárdiktatúra, a kommunista párt és az opportunizmus elleni harc fontosságáról stb. Ezeknek a cikkeknek egy részét a szlovákiai baloldali sajtó is átvette, ami kétségtelenül emelte e lapok ideológiai színvonalát, s hozzájárult ahhoz, hogy olvasói alaposabban tájékozódhattak a nemzetközi munkásmozgalom problémáiról, a Komintern irányvonaláról.

¹³ Lásd: MA v Bratislave 33291/1921 RH; SA I odd. Levica pres. 2096/20; MNV v Trnave 808/921; SA Trenčín 1920 podžup. RH. 26 929/20; ugyanott 3076/21 és 9408/21; SA Prešov 142 1921 pres.; MA v Bratislave 33 904/1921 RH; SA Trenčín podžup. RH 10725/21; ugyanott 25635/21; MNV Pezinok 2480/1920 stb.

¹⁴ SA Trenčín, 1920. Podžup. RH 2276; 26740 Zpráva o komunistickém hnutí na Slovensku (Jelentés a szlovákiai kommunista mozgalomról), 20404, Kolportáž časopisu Proletár (a Proletár című lap szállítása); SA Levoča, 2096/20 pres. Proletár, Új Világ — zpusob rozširování (. . . terjesztésének módszerei). A Proletár széleskörű terjesztéséről számolnak be a prágai és brünni rendőrhatalmú szervek jelentései is a későbbi hónapokból, és ugyancsak e jelentések alapján kiadott utasítások. Lásd: SUA-Praha PMV 1921 IV/k/44 c. 15 „A magyar kommunisták a csehszlovák köztársaságban” c. körlevél, amely nagymennyiségű Proletár példány elkobzásáról ad hírt. E csomagokat október végén küldték Bécsből Csehszlovákiába. Ugyanitt található egy novemberben kelt bizalmas levél is, mely részletesen tájékoztatja a csehszlovák hatóságokat a Proletár szállításának módszereiről. Észert az utóbbi napokban 3000 pld. Proletár érkezett a brünni szociáldemokrata párt számára az ottani Munkásotthonba. A Proletár-t, amelyet a Dunán csónakkal csempészttek be Bécsből Pozsonyba, szinte legálisan terjesztették ott és Szlovákia más városaiban.

A „Proletár” gyakran foglalkozott a csehszlovákiai munkásmozgalom belső problémáival is.

Hogy a magyar kommunista emigráció hatása és az együttműködés nem korlátozódott csupán a szlovákiai, a kárpát-ukrajnai és a libereci szervezetekre, és hogy nem is csupán a munkásságra, erre jó példa a csehszlovák haladó értelmiség Neumann-féle kommunista csoportjával és lapjukkal, a „Červen”-nel kialakított szoros kapcsolat.

Ismeretes, hogy a csehszlovák szociáldemokrata párt balszárnyához csatlakoztak a csehszlovák kulturális élet legjobbjai, haladó költők, tudósok, írók, közöttük Zd. Nejedlý, S. K. Neumann, Iván Olbracht, Jiří Wolker, Marie Majerová, Josef Hora, J. Hašek, Fraňo Král stb. Stanislav Kostka Neumann költő, a modern cseh szocialista költészet megindítója és kiváló művelője, mint kommunista ez időben együtt küzdött a marxista baloldallal a csehszlovák kommunista párt megteremtéséért. Lapja a marxizmus—leninizmus propagálása terén is nagy szerepet töltött be. Ugyanakkor, a baloldali lapokat tekintve, az elsők között volt, amely sokoldalúan foglalkozott a Magyar Tanácsköztársaság tanulságaival és tapasztalataival. Ezt már az említett cikk is mutatja a Magyar Tanácsköztársaság utáni időszakból.¹⁵ 1920 első felében újabb cikksorozatok jelentek meg a Tanácsköztársaságról. Így pl. *Kun Béla* válasza a „The Liberator” c. revue szerkesztőjének kérdéseire, valamint a „Forradalomról forradalomra” című írása, továbbá: „A Harmadik Internacionálé és a magyar középpártok kérdése c. cikk, *Spartakus* A Szovjetköztársaság Magyarországon, majd *Rudas László* cikksorozata a Magyar Tanácsköztársaságról több számon keresztül.¹⁶ Ez utóbbiban a szerző sokoldalúan elemzi a magyar proletárdiktatúra számos elvi kérdését. E cikksorozat jelentőségét az adta meg, hogy — függetlenül bizonyos elvi tévedésektől¹⁷ — feltárta a magyar jobboldali, centralista szociáldemokrata vezérek káros szerepét a magyar proletárforradalomban, így többek között az egyesülés elveinek elárulásában. Ugyanakkor erősen hangsúlyozta a párt szerepét a forradalomban: „A kommunista párt sorsa a forradalom sorsa, mert ez a párt a forradalom hordozója”¹⁸ — olvashatjuk a 15. számában. „...szét kell rombolni a régi pártokat és a forradalmi helyzetből a forradalmi tettek nyomán új vezéreket és új kommunista pártot kell kinöveszteni”¹⁹ — írja a szerző egy másik helyen. Mindezeket a kérdéseket a „Červen” közelinek, aktuálisnak vélte csehszlovákiai viszonylatban is, és ez többé kevésbé az is volt. „Számunkra ezek fontosabbak, mint egyes távoleső kérdések” — olvashatjuk a „Červen” 1920. évi 14. számában azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a folyóirat miért fordít oly nagy figyelmet a magyar munkáosztály által nyújtott tapasztalatok elemzésére.

Erre az időre (1920 május) cik, amikor S. K. Neumann felhívással fordult az egész észak-csehországi proletáriumhoz, hogy szüntessen be mindenféle meddő vitát és szakítsa meg összes kapcsolatait a szociáldemokrata patrióták-

¹⁵ Lásd a 6. sz. lábjegyzetet.

¹⁶ Lásd a Červen III. évf. (1920) 10/11, 14, 19. és 27. számait.

¹⁷ „Kompromisszumot más párttal semmiféle formában nem szabad megengedni” — írja Rudas László a Červen III. évf. 15. számában. Nyilvánvaló, hogy ez a megállapítás szemben áll Leninnek erről a kérdéssel a „Baloldaliság...”-ban kifejtett nézeteivel, valamint a későbbi egységfrontos, népfrentos taktikával.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo. 19. sz.

kal és egyesüljön egy egységes kommunista pártban.²⁰ Az észak-csehországi proletariátus Lomban 1920. május 23–24. között megtartott konferenciáján határozat született a csehszlovák szociáldemokrata pártból való kilépés mellett, s létrehozták az ideiglenes „Kommunista Csoportok” szervezetét, amelynek lapja a „Červen” lett. A szervezet feladatának tekintette a III. Internacionálé téziseinek és irányelveinek terjesztését, s elhatározta, hogy megfelelő időben csatlakozni fog a megalakult egységes Csehszlovák Kommunista Párthoz. A Kommunista Szövetségek Központi Tanácsa első ülését augusztus 15-én tartotta. Az itt elfogadott határozat a kommunista párt megalapítását sürgette, s kimondta, hogy annak a csehszlovák forradalmi munkásság legjobb elemeit kell tömörítenie, a III. Internacionálé elveit kell magáévá tennie. A határozat szabad részvételre hívta fel a bolsevik hadifogoly csoportokat, a lengyel kommunisták csoportját és a magyar kommunista párt emigráns csoportjait.²¹ (Kiemelés tőlem — B. F.)

A Kommunista Internacionálé II. kongresszusa után — amely mélyen elemezte a Magyar Tanácsköztársaság hibáit — még inkább növekedett az érdeklődés a magyar proletárállam tapasztalatai iránt. A „Červen” 26. számában (1920. augusztus) jelent meg *J. Čecháček* Zbahnění revoluce (A forradalom elposványosodása) című cikke. Ebben a szerző elsősorban a magyar proletárállam tapasztalatai tanulmányozásának fontosságára utalt: „A Magyar Tanácsköztársaság alkalmas arra, hogy a közép-európai proletariátus a legmélyebben tanulmányozza, mert más módon jött létre, mint a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, más fázisokon ment át, és ami a közép-európai proletariátus számára a legfontosabb, hogy az első közép-európai forradalom volt.”²² A cikk a továbbiakban felhívta az olvasóközönség figyelmét a Magyar Tanácsköztársaságról megjelent fontosabb publikációkra.²³ Majd mikor megállapította, hogy a csehszlovák forradalmi munkásság harca a szociáldemokrata Tusár és Bechyně ellen a döntő szakaszba lépett, a munkásság figyelmébe ajánlotta: „a magyar példát vessük a szívünkbe”.²⁴

A „Červen” című lap közvetítésével szoros kapcsolat alakult ki a Neumann-féle csoport és a magyar emigráció között, a fehérterror elleni harcban is. Nagy számban érkeztek a magyar emigránsok cikkei a „Červen” szerkesztőségéhez. A 14. számban a szerkesztőség sajnálattal állapította meg, hogy helyszűke miatt nem áll módjában közölni a folyóiratban mindazokat a leveleket, amelyeket a folyóirattal szoros kapcsolatban álló emigránsok küldtek a szerkesztőséghez, mivel ez esetben a lap fele hasonló írásokkal lenne tele. Ennek ellenére számos cikk, felhívás jelent meg a „Červen” hasábjain magyar emigránsok tollából. Így

²⁰ Lásd *Koloman Gajan: Příspěvky ke vzniku KSČ od prosincové generální stávký do slučovacního sjezdu KSČ. SNPL. 1954. 32. e.*

²¹ Červen, III. évf. 23. sz. Itt kell megemlíteni, hogy a magyar kommunista emigráció és a csehszlovákiai Neumann-féle kommunista csoportok között szoros eszmei kapcsolat állt fenn. A Csehszlovák baloldali mozgalom radikálisabb szárnyával (mint pl. a kladnáciak, libereciak, továbbá a kárpátukrán és a szlovákiai német—magyar balszárny) alkottak közelebbi eszmei közösséget. Sürgették a csehszlovák forradalmi munkásmozgalom megszabadítását a szociáldemokratizmus maradványaitól, hatásától, s mindenképp a kommunista párt gyors megalakulását és a forradalmi harc meggyorsítását óhajtották. Mivel azonban még nem tudtak egyes anarchoszindikalista vonásoktól egészen megszabadulni, a Lenin által bírált „baloldaliság”-től ők sem voltak teljesen mentesek.

²² Červen, III. évf. 26. sz.

²³ Három könyvet említ meg: *Kolozsváry Balázs: Forradalomról forradalomra* (Moszkva. 1920), *Varga Jenő: A proletárdiktatúra gazdasági problémái* (Bécs. 1920, németül) és *Szántó Béla: Osztályharcok és a proletárdiktatúra Magyarországon* (Bécs. 1920).

²⁴ Červen, III. évf. 26. sz.

pl. a 17. szám a prágai magyar emigránsok kérésére közölte a magyar tanítók felhívását a csehszlovák proletariátushoz.²⁵ A felhívás hivatkozva arra, hogy a vad fehérterror Magyarországon elérte a magyar pedagógusok haladó rétegét is, felszólította a csehszlovák közvéleményt, hogy támogassa a fehérterror áldozataul esett pedagógusokat: világosítsák fel a közvéleményt a magyarországi kulturális terrorról, kényszerítsék kormányukat diplomáciai beavatkozásra, küldjenek szocialistákból álló bizottságot Magyarországra, illetve harcoljanak ezért, továbbá szervezzenek gyűjtéseket stb. A „Červen” nem késlekedett. A 18. számában (július 20.) már ott találjuk a felhívást „Dolgozó népünkhöz, becsületes emberekhez” címmel, Josef Hora, Michal Kácha, A. Macek, A. Múna, S. K. Neumann, J. Skalák, B. Šmeral, Šramek, V. Šture stb. — tehát a csehszlovák marxista balszárny számos vezetőinek — aláírásával. A felhívás kifejtette, hogy a „magyar urak gyilkos terrorja” gyűlöletet váltott ki minden becsületesen érző emberben, ugyanakkor a szolidaritás érzését mindazok iránt, akiket a véres hajsza haladó, szocialista tetteikért és eszméikért űzött ki az országból. Felszólította mindazokat a haladó gondolkozású embereket, akik együttéreznek a terror üldözötteivel, hogy enyhítsék helyzetüket. „Adjatok halaszthatatlanul. Gyűjtsetek minden alkalmat felhasználva! Segítsetek! Adakozzatok!” — fejeződik be a felhívás. A folyóirat későbbi számai már az akció eredményeiről számoltak be a Szolidaritás Fondja című rovatban.

Érthető, hogy a Neumann-féle kommunista csoportok lapja, a „Červen” a többi baloldali laphoz hasonlóan élesen elítélte a csehszlovák burzsoázia és a jobboldali szociáldemokraták által terjesztett rágalmakat, amikor azok „Horthy bolsevikokról” beszéltek és a rágalom leple alatt magyar kommunista emigránsokat utasítottak ki. Amikor a lap kifogásolta, hogy a cseh sajtó a legaljasabb rágalmat folytatja a magyar kommunisták ellen és egy kalap alá veszi őket a Horthy-ügynökökkel, határozottan kijelentette, hogy Beneš külügyminiszternek nincs joga a magyar kommunistákról, mint „Horthy bolsevikokról” beszélni, mert „ha valaki szoros kapcsolatban van Horthyval, úgy az Beneš”.²⁶

A „Červen”-t csupán illusztratív cézzel emeltük ki egyrészt annak bemutatására, hogy a Tanácsköztársaság tapasztalatainak a kérdése, a fehérterror Magyarországa elleni harc nem csupán a munkássajtó ügye volt. Másrészt pedig azért, hogy ezzel érzékeltesük: a magyar kommunista emigráció elsősorban a csehszlovák munkásmozgalom balszárnyának radikálisabb, gyorsabb forradalmi előrehaladást diktáló csoportjaira hatott. Ezek közé tartoztak elsősorban a szlovákiai magyar szervezetek, a libereci (reichenbergi) Kreibich-féle csoport, a kladnóiak és leginkább a Neumann-féle kommunista csoportok, amelyek némi bizalmatlanságot, bizonyos türelmetlenséget tápláltak Šmeralékkal szemben, különösen az 1920. évi decemberi általános sztrájk után. Ezt a magyar kommunisták álláspontja méginkább fokozta. Vitatható, hogy ez a bizalmatlanság és sürgetés mennyire volt indokolt az adott körülmények között, mennyiben volt negatív hatása. Egészében véve, úgy gondolom, helytálló az a megállapíthatásunk, s különösen vonatkozik ez a decemberi általános sztrájk előtti időszakra, hogy a magyar kommunista emigráció tevékenysége, hatása frissítőleg, előrelendítő és sok kérdést tisztázó módon hatott a csehszlovák munkásmozgalom fejlődésére.

²⁵ Uo. III. évf. 17. sz. Barátaink és elvtársaink!

²⁶ Uo. III. évf. 26. sz.; Kassai Munkás, 1920. 10. 5.

Hogyan illeszkedett be a magyarországi reakció elleni küzdelemben a magyar szociáldemokrata emigráció, s milyen módon hatott a csehszlovák munkásmozgalomra? Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az első emigráns lapok között, amelyek leplező cikkeikben a csehszlovák munkásságot a fehérterrortól tájékoztatták, a „Bécsi Magyar Újság” és „Az Ember” c.²⁷ lapok is ott voltak, — bár a „Bécsi Magyar Újság” nyílt kurzusellenessége csak 1920 tavaszától, Somogyi és Bacsó meggyilkolása után tapasztalható. E lapok az emigráció irányzatainak széles skáláját szolgáltatták meg Böhm Vilmostól, Rónai Zoltánon, Garbai Sándoron keresztül egészen Károlyi Mihályig, Gábor Andorig és Molnár Árpádig. 1920 közepétől megjelent a Kunfi Zsigmond-féle „Világosság” és 1921-ben a Garami-féle „Jövő”, szintén Bécsben. Az előbbi inkább a szociáldemokrata emigráció balszárnyának, az ún. „függetlenek”-nek (centristák), az utóbbi az emigráció jobbszárnyának álláspontját fejezte ki. Mindezek az emigráns lapok az első pillanattól kezdve széleskörű terjesztési lehetőséget kaptak Csehszlovákiában. A lapok szerkesztői és más szociáldemokrata vezetők gyakran utaztak Csehszlovákiába, tárgyaltak a jobboldali szociáldemokrata vezetőkkel és a burzsoázia képviselőivel. E helyen nincs lehetőségünk arra, hogy e kapcsolatokat tartalmilag elemezzük, a szociáldemokrata emigráció kisantant vagy konkrétan csehszlovákiai kapcsolatainak részletes ismertetésére kitérjünk, s bemutassuk, hogy a csehszlovák burzsoázia hogyan reagált a magyar emigráció politikai törekvéseire. Ez egy külön tanulmány feladata. Itt csupán arra a szerintem lényeges problémára kívánok kitérni, hogy a szociáldemokrata emigráció részvétele a fehérterror elleni harcban hogyan és milyen formában hatott a csehszlovák munkásmozgalom egészére. Ismételten hangsúlyozni kell, hogy e lapokon keresztül — amelyek híryanagyaira a csehszlovák munkássajtó is jelentősen épített a fehérterror elleni harcban — a fehérterrornak és Horthy revizionista terveinek nemcsak bírálata, nagyszerű leplezései, hanem megcáfolhatatlan dokumentumai is napvilágra, illetve a nemzetközi közvélemény elé kerültek.²⁸ Ezeknek hatását annál kevésbé lehet lebecsülni, mivel e lapokat szabadon terjeszthették és a csehszlovák kormány anyagilag, erkölcsileg támogatta.²⁹ Ezzel szemben a kommunista emigráns lapokat üldözték és betiltották. Ily módon a szociáldemokrata emigráció tevékenysége jelentősen hozzájárult a csehszlovák munkásság fehérterror elleni hangulatának növeléséhez; ahhoz, hogy 1920 folyamán újabb fehérterrorellenes megmozdulások hosszú sora zajlott le Csehszlovákiában, különös tekintettel az 1920 nyarán megvalósított bojkottra, majd 1920 végén és 1921 elején a népbiztosper elíteltjeinek megmentéséért folyó akciókra. Ilyen érte-

²⁷ A Bécsi Magyar Újság 1919. okt. 31-én indult Bécsben Barna Sándor szerkesztésébe; Az Ember pedig 1919. nov. 13-án Göndör F. vezetése alatt. Szlovákiai terjesztésük már 1919 novemberében megkezdődött.

²⁸ Így pl. a bécsi magyar követségről stb. megszerzett Reich-féle dokumentumok Horthy titkos diplomáciájának és az általa támogatott irredenta mozgalom leplezéséről. Világosság, 1920. 9. 22. A követség kárpitjai mögött; Akták Horthyék szlovensköi irredentájáról (Az Ember, 1920. 9. 19.); A francia—magyar titkos szerződés, Világosság, 1920. 10. 6. Mire tanítja a Felvidéki Liga a Felvidékre utazó magyarokat?

²⁹ A szlovák teljhatalmú minisztérium 4694 pres. számú rendeletében 1920. VI. 7-i keltezővel értesíti a főispánokat, hogy a Kunfi Zsigmond szerkesztésében, Bécsben megjelenő időszaki lap, a Világosság terjesztését és szállítását Szlovákia területén engedélyezzék. Trenčín. ŠA. č. 15092. Ugyancsak engedélyezték az 1921-ben megjelent Jövő című Garami-féle lapot is. MNV Trnava, 808. 1921. 1920 júniusában Kunfi tárgyalt Tusárral, a csehszlovák szociáldemokrata miniszterelnökkel: menedékjogot, a bécsi magyar független emigránsok Csehszlovákiába való áttelepítését kérte. Lásd: Zpráva XIII. řádnému sjezdu... 57. l. Ezt követőleg nyílik nagyobb lehetőség e lapok terjesztésére.

leben beszélhetünk pozitív, a proletárinternacionalizmust tápláló hatásról. Másrészt azonban, éppen a csehszlovák munkásmozgalom előtt álló aktuális feladatokat figyelembe véve (harc a hatalomért, a jobboldali szociáldemokrácia, opportunizmus ellen stb.) még e pozitívumnak is részben negatív hatása volt a csehszlovák munkásmozgalomra.

Ez alapján véve a „független” és jobboldali szociáldemokrata emigráció kommunistaelenességével függött össze. Azt tartották, hogy a kommunista mozgalom közép-európai, de csehszlovákiai viszonylatban is csak a reakciónak kedvez, annak útját egyengeti. „A bolsevik mozgalom” — ahogy ők ezt nevezték — kiterjedése Csehszlovákiában Horthy érdeke, mert elősegíti revizionista törekvéseinek megvalósítását, ami a fehérterror kiszélesítését jelenti Szlovákiára nézve. Ugyanazt állították és támasztották alá, mint amit a csehszlovák burzsoázia híresztelt azért, hogy elrettentse a munkásságot a forradalmi haretól és az osztálybéke légkörét teremtsen meg. Azt hirdették, hogy a „bolsevik propagandát” Szlovákiában a Horthy-ügynökök végzik, akiket Horthy küld Szlovákiába: „Megfizetett Horthy-bérencek próbálnak bolsevik agitációt és felfordulást csinálni Szlovákiában” — írja „Az Ember”.³⁰ Tehát tudatosan nem tettek különbséget az irredenta és a forradalmi mozgalom között. S ebből már nem volt nehéz a tételt felállítani, amit Kunfi Zsigmond 1920 májusában a szlovák proletariátushoz intézett levelében meg is tett. „Mindenki, aki ma bármelyik Magyarországgal szomszédos országban a proletárdiktatúra szervezéséért dolgozik, az tudatosan, vagy öntudatlanul Horthy szövetségese, erősíti a fehérterrort és gyengíti a Horthyval szembenálló államok nemzetközi pozícióját és a magyar proletariátus kálváriáját hosszabbítja meg.”³¹ Mondani sem kell, hogy ez mennyire demoralizáló hatású volt a szlovákiai munkásságra. Nemcsak a „Robotnické noviny”, de más munkás és burzsoá sajtó is lehozta és figyelmeztetésül szánta a forradalmi tömegek számára. Nemcsak ahhoz járult hozzá, hogy a magyar kommunistákat „Horthy-ügynököknek” kikiáltva egyre inkább üldözni kezdték és tömegesen utasították ki, hanem kétségtelen, hogy minde a munkásmozgalom jobbszárnyát erősítette a baloldallal szemben. Ilyen irányban hatottak a csehszlovák szociáldemokráciával és kormánnyal fennálló konkrét kapcsolataik is. Számos vezető szociáldemokrata emigráns dolgozott a szlovákiai szervezetekben, sajtóknál, s az ottani szociáldemokrata jobbszárnyat erősítették. S hogy mást ne említsünk, elég utalni pl. arra, hogy Kunfi Zsigmond 1921 elején beutazta Csehszlovákiát, előadásokat tartott a Magyar Tanácsköztársaság „tapasztalatairól”.³² Ez éppen a KP alakulásának időszakában volt.

Összegezve a csehszlovák—magyar forradalmi és haladó erők kapcsolatairól elmondottakat, meg kell állapítani, hogy az úgynevezett útkeresésnek, kijózanodásnak, a szolidaritás elmélyülésének igen fontos szakaszát képezték az 1919—1921-es évek. E cikk keretében természetesen nem térhettünk ki e kapcsolatok valamennyi megnyilvánulására. Így pl. csak érintettük azokat az egyébként jelentős tömegmegmozdulásokat, amelyeket a csehszlovák forradalmi és haladó tömegek a fehérterror ellen, a fehérterror üldözötteinek védelméért, megmentéséért folytattak. Ki sem térhettünk arra a sokoldalú anyagi és erkölcsi támogatásra, amelyet a magyar emigráció a csehszlovák munkásságtól kapott. Pedig ez nemcsak az emigránsok százainak harcát segítette elő, hanem számos emigránst mentett meg a kiutasítástól, így sok esetben a biztos haláltól. E kér-

³⁰ Az Ember, 1920. 5. 9. Id. Proletár, 1920. 7. 22. (Óvakodjunk a denuncianstól!)

³¹ Robotnické noviny, 1920. 5. 18.; Národní listy, 1921. 5. 20.

³² SUA (Állami Központi Levéltár) Prága PMV IV. K/44 F. 3/1. 17—69.

déseket részletesebben tárgyalják a már lábjegyzetben megemlített tanulmányok.³³ A tanulmány továbbá csak bizonyos vonatkozásokban foglalkozik a szociáldemokrata emigráció csehszlovákiai kapcsolataival és egészen mellőzi a polgári radikális emigránsok együttműködését a csehszlovák burzsoá körökkel, továbbá azt, hogy koncepcióikat a magyar reakció elleni harcra vonatkozólag a csehszlovák burzsoázia milyen értelemben és mértékben támogatta, milyen megértésre találtak azok a munkásság körében.

Cikkemben csupán azt akartam érzékeltetni és részben bemutatni, hogy milyen alapvető irányban és milyen tényezők hatására következett be változás, előrehaladás a csehszlovák—magyar munkásmozgalmi és haladó erők viszonyai-ban. Megállapítható, hogy az alapvető változás, előrehaladás a szolidaritás, a proletárinternacionalizmus előtérbe kerülése, a burzsoá nacionalizmus háttérbe szorítása terén következett be. Ez szorosan összefüggött a Tanácsköztársaság időszakából szerzett tapasztalatokkal, az osztályharcos, forradalmi irányzat csehszlovákiai megerősödésével. Ennek az elmélyülő együttműködésnek a Tanácsköztársaság leverését követő közvetlen években nemcsak a csehszlovák—magyar kiéleződött burzsoá ellentétek, de az osztályharc által a munkásság elé állított feladatok szempontjából is igen aktuális és a későbbiekre vonatkozólag is gyümölcsöző jelentősége volt.

Ф. БОРОШ

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ЧЕХОСЛОВАЦКО—ВЕНГЕРСКИХ РЕВОЛЮЦИОННЫХ И ПРОГРЕССИВНЫХ СВЯЗЕЙ В ПЕРИОД ПОСЛЕ ПОРАЖЕНИЯ ВЕНГЕРСКОЙ СОВЕТСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (1919—1921)

Резюме

Автор статьи не ставит своей целью исследование всей истории чехословацко—венгерских прогрессивных связей а желает лишь дать ответ на вопрос: в каком направлении шло сближение после 1919. г. и какие явления служили выразителями его. Основной показывающемся изменения и прогресса явилась безусловное усиление мысли пролетарского интернационализма и солидарности. Существенным условием этого являлось укрепление левого крыла рабочего движения Чехословакии и в зависимости от этого многостороннее его сотрудничество с венгерской коммунистической эмиграцией. Данное сотрудничество представляет собой самую прогрессивную и позитивную главу истории чехословацко—венгерских прогрессивных связей. Данное сотрудничество способствовало чехословацкому рабочему движению с одной стороны извлечь уроки советской республики, а с другой стороны во время нового наступления буржуазного национализма усиливало идею пролетарского интернационализма и солидарности, что неоднократно получило место в совместной борьбе против венгерской реакции и белого террора. В деле сотрудничества венгерских и чехословацких прогрессивных сил в этой области позитивное влияние имело многосторонняя деятельность не только коммунистической, но и социальдемократической эмиграции. В меньшей мере относится это на влияние, оказанное социальдемократической эмиграцией на классовую борьбу чехословацких рабочих. Коммунистическая эмиграция оказывала безусловно позитивное влияние на эту борьбу и на ту дифференциацию внутри чехословацкого рабочего движения, результатом которой явилось образование Коммунистической Партии в 1921. г. В противовес этому социальдемократическая эмиграция со своими чехословацкими связями на деле усиливала правое крыло рабочего движения Чехословакии и тем самым затрудняла и успешную борьбу против белого террора и венгерской реакции.

³³ Lásd a 8. sz. lábjegyzetet.

F. BOROS

QUELQUES PROBLÈMES CONCERNANT LES RELATIONS RÉVOLUTIONNAIRES ET PROGRESSISTES TCHÉCOSLOVACO-HONGROISES AU COURS DES ANNÉES SUCCÉDANT À L'EFFONDREMENT DE LA RÉPUBLIQUE HONGROISE DES CONSEILS (1919—1921)

Résumé

Cette brève étude ne se propose pas de s'étendre sur tous les domaines des relations progressistes tchécoslovaquo—hongroises. Elle se limite à répondre à la question de savoir quelle était la tendance principale de ce progrès après 1919 et quelles étaient ses manifestations les plus importantes. Quant aux rapports des mouvements ouvriers tchécoslovaquo—hongrois le changement et les progrès fondamentaux y observables remontent sans aucun doute au renforcement de l'idée de l'internationalisme prolétarien et à celle du rassemblement. L'une des conditions essentielles s'en révèle être le raffermissement de l'aile gauche du mouvement ouvrier de Tchécoslovaquie tout aussi bien qu'une étroite coopération multilatérale établie par elle avec les émigrés communistes hongrois. Cette coopération s'affirma le côté le plus progressiste, le plus positif accusé par les rapports établis entre les forces progressives tchécoslovaques et hongroises. Cet état de choses ne manquait pas d'encourager le mouvement ouvrier de Tchécoslovaquie de mettre à profit les expériences acquises par lui à l'époque de la République des Conseils et de renforcer l'idée de l'internationalisme prolétarien et celle de l'union contre la nouvelle attaque lancée par le nationalisme bourgeois, ce qui n'était pas sans se manifester dans maints domaines des luttes menées contre la réaction et la terreur blanche sévissant en Hongrie. Sous ce rapport ce n'était pas seulement l'activité des communistes émigrés, mais aussi celle déployée par les social-démocrates en émigration qui exerçait un effet positif sur l'union des forces progressistes hongroises et tchécoslovaques. Quant à l'influence exercée par les social-démocrates émigrés sur la lutte de classe des ouvriers tchécoslovaques celle-ci se révéla être moins efficace. Il n'y a pas de doute de ce que l'activité des communistes en émigration avait un effet encourageant sur les luttes, sur la différenciation accomplie au sein du mouvement ouvrier tchécoslovaque, ce qui conduisit en 1921 à la constitution du parti communiste. Par contre les rapports que les social-démocrates émigrés établirent avec la Tchécoslovaquie ne firent que renforcer l'aile droite du mouvement ouvrier tchécoslovaque et entraver l'efficacité des luttes dirigées contre la terreur blanche et la réaction régnant en Hongrie.